

**Algemene informatie van het
bosreservaat**

7. OMMEN 'Vechtlanden'

IKC NATUURBEHEER NR W-73

G. Bartelds

**Wageningen 1995
Informatie- en KennisCentrum Natuurbeheer
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij**

WERKDOCUMENT IKC NATUURBEHEER NR W-73
Wageningen 1995

Auteur: G. Bartelds

Eindredactie: F.J. Stuurman (IKC Natuurbeheer)

Kaartmateriaal: Topografische Dienst, Emmen (figuur 3)
IBN/DLO, Wageningen

Overname en gebruik van tekstdelen is toegestaan, mits met bronvermelding.

Deze uitgave kan telefonisch of schriftelijk worden besteld bij het IKC Natuurbeheer onder vermelding van code 'W-73' en het gewenste aantal exemplaren. De kosten bedragen f. 7,50 per exemplaar. Een verzoek tot betaling wordt bijgevoegd.

Productie: Informatie- en KennisCentrum Natuurbeheer
Bezoekadres: Marijkeweg 24, Wageningen
Postadres: Postbus 30, 6700 AA Wageningen
Telefoon: 08370 – 74 801
Fax: 08370 – 27 561

Inhoud

Voorwoord

1. Inleiding
2. Selectie van het reservaat
3. Boshistorie
4. Bodemgesteldheid
5. Huidige begroeiing
6. Klimaatgegevens
7. Literatuur

Figuren:

1. Ligging bosreservaat 6. Ommen "Vechtlanden"
2. Globale plattegrond van het bosreservaat
3. Delen van de topografische kaart in diverse jaren

Tabellen:

1. Aanwezige beheersplannen en kaarten
2. Begroeiing van het bosreservaat volgens diverse beheersplannen op basis van de indeling in vakken en afdelingen d.d. 1988
3. Klimaatgegevens in gemiddelden per maand en per jaar over de periode 1961-1990

Bijlagen:

1. Begroeiingskaart

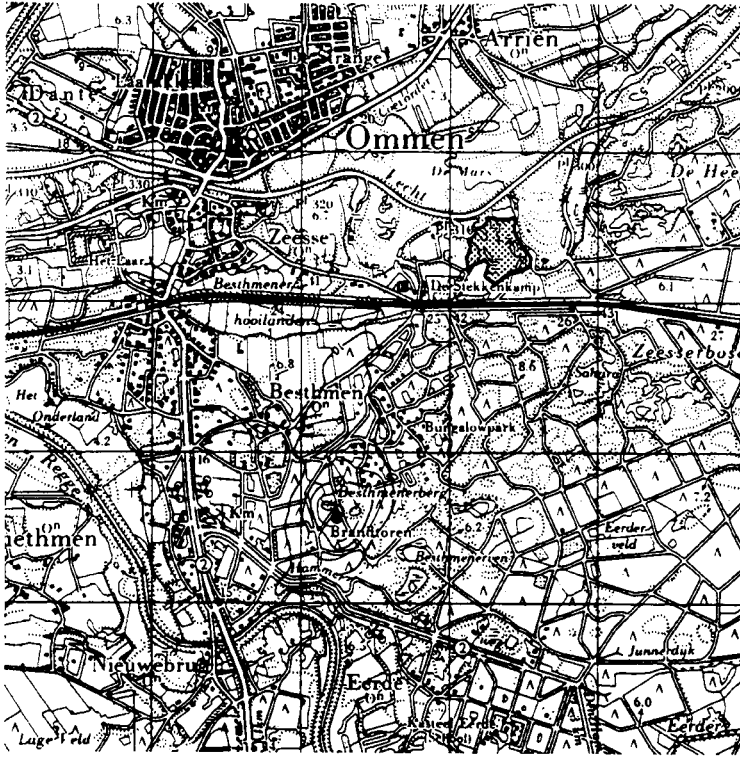
Voorwoord

In het kader van het Programma Bosreservaten wordt van alle aangewezen bosreservaten algemene informatie verzameld met betrekking tot de selectie van het reservaat, de huidige gesteldheid en de boshistorie. Deze gegevens dienen als achtergrondinformatie voor de betrokken onderzoekers en geven geïnteresseerden in het programma een algemene indruk van het reservaat.

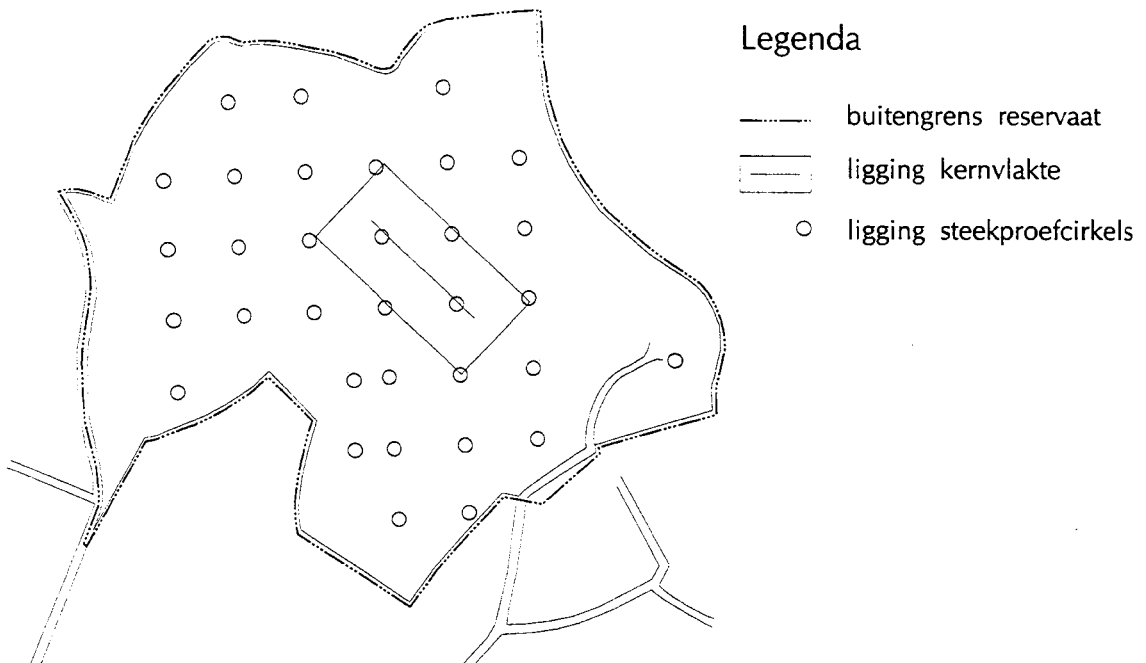
Het bosreservaat is uitgezet en voor het eerst geïnventariseerd door G. Bartelds.

Dit rapport "Algemene Informatie Bosreservaat "Vechtlanden" is vervaardigd door G. Bartelds, inventarisatiemedewerker bij de sectie Statistiek van het IKC natuurbeheer. H. Koop (IBN) stelde de hoofdstukken 2 en 5 samen. F.J. Stuurman (Hoofd Statistiek, IKC Natuurbeheer) voerde de eindredactie.

Er is gebruik gemaakt van diverse bronnen, waaronder beheersplannen en topografische kaarten. Hoofdstuk 1 geeft algemene informatie over het bosreservaat. Hoofdstuk 2 gaat in op de redenen van selectie van het reservaat. Hoofdstuk 3 behandelt de boshistorie, inclusief eigendom, beheerssituaties en opstandsgegevens. Hoofdstuk 4, 5 en 6 tenslotte geven een kort overzicht van de bodemgesteldheid, de huidige begroeiing en de klimaatgegevens.

Figuur 1. Ligging Bosreservaat

Figuur 2. Globale plattegrond van het bosreservaat

1. Inleiding

In 1987 is door de Minister van Landbouw van Visserij besloten tot de instelling van bosreservaten in de Nederlandse bossen.

Bosreservaten zijn geselecteerde delen van bosgebieden, waarin geen ander beheer plaats vindt dan het weren van storende invloeden van buitenaf. Het totaal aan te wijzen aantal reservaten in Nederland (ca. 60) zal een representatieve weergave vormen van het Nederlandse bosareaal en de daarbinnen te onderscheiden groeiplaatsen. Zowel aangeplante als spontane bosopstanden vallen binnen het aanwijzingsbeleid.

In de loop der tijd is een specifiek onderzoeksprogramma opgesteld voor deze stricte reservaten. Dit onderzoek moet kennis verschaffen over de natuurlijke processen die zich in het reservaat afspelen. Er wordt aandacht geschonken aan de groeiplaats, bodem en water, bosgeschiedenis, spontane verjonging, boomgroei en andere biomassa-ontwikkeling en samenstelling van de vegetatie en de bosstructuur.

In het reservaat wordt een ruitennet uitgezet van 50 x 50 m. De kruispunten van het ruitennet zijn in het veld ondergronds gemarkeerd met een element dat met een detector kan worden opgespord. Eén op de vier punten is bovendien voorzien van een betonpaal die ± 15 cm boven de grond uit steekt. Ook is in het reservaat een kernvlakte aangegeven van 1 ha (70 x 140 m).

De bovengenoemde waarnemingen worden gedaan op of rondom de genoemde snijpunten, dan wel in de kernvlakte. De systematische waarneming van de processen moet leiden tot aanbevelingen over de toepassing ervan bij het beheer en de inrichting van de Nederlandse bossen. Zie verder Broekmeyer & Hilgen, 1991.

Bosreservaat nummer 6, Vechtlanden is gelegen in de Boswachterij Ommen. Het reservaat is in eigendom en beheer bij Staatbosbeheer, regio 7 (Overijssel). De beheerseenheid is Ommen district 3 Vechtstreek.

Het reservaat is gelegen ten zuid-oosten van Ommen, kaartblad 22C, x-coördinaat 227.400, y-coördinaat 503.400 zie figuur 1.

Het reservaat is in 1985 aangewezen.

De oppervlakte van het reservaat bedraagt 12 ha. Er zijn 47 ruitennetpunten, waarvan er 32 het centrum vormen van een steekproefcirkel. Zie voor de omgrenzingen van het reservaat en de ligging van de kernvlakte figuur 2.

2. Selectie van het reservaat

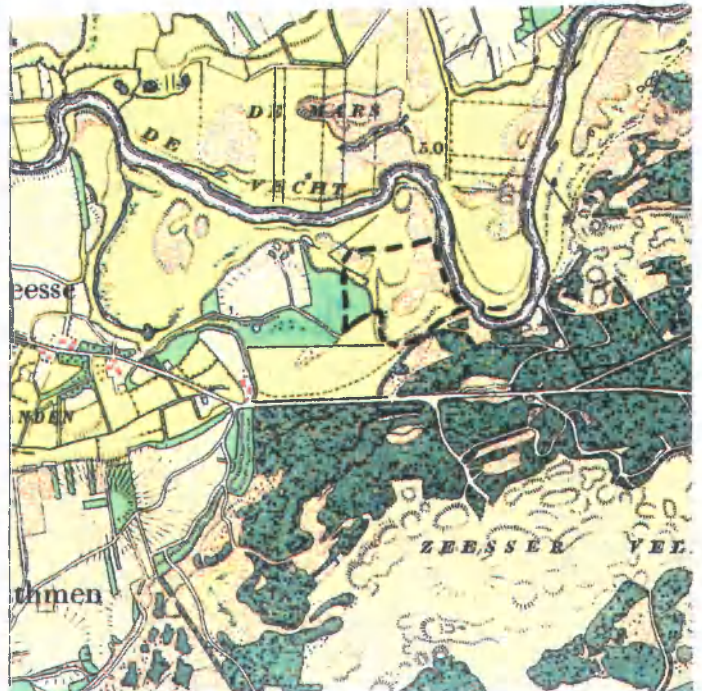
De selectie van het reservaat kwam tot stand via afweging van primaire en secundaire selectiecriteria (Broekmeyer & Hilgen 1991). Primaire selectiecriteria betreffen de soortensamenstelling, groeiplaats en ontstaansgeschiedenis. Secundaire criteria betreffen de praktische aspecten zoals beheer en veiligstelling.

Het te selecteren gebied moest representatief zijn voor floristisch karakteristiek (lees zo natuurlijk mogelijk) Elzen-Eikenbos in beekdalen in het Overijsselgebied. Bosreservaat Vechtlanden is een spontaan bos langs de vecht, waarin naast het Elzen-Eikenbos overgangen naar Elzenbroek in oude rivierlopen en Duineikenbos op rivierduinen voorkomen.

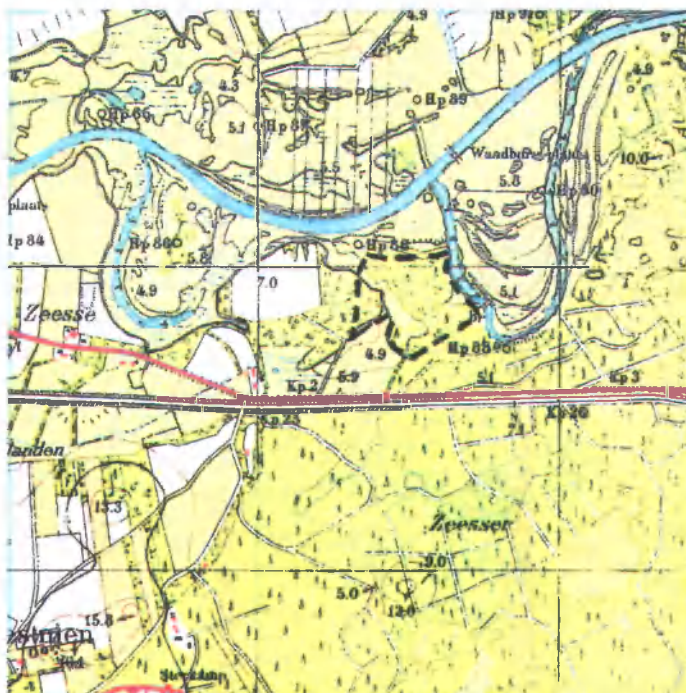
Het reservaat is in de eerste selectieronde juist hier gekozen omdat het bosgebied een hoge mate van spontaniteit bezat. Al tientallen jaren bezat het een SBB-status bosreservaat (beheersklasse 9) en was er daarom geen beheer gevoerd. Het bosreservaat de Vechtlanden is daarom een van de meest spontane (natuurlijke) bosreservaten van Nederland. Het is geheel spontaan ontstaan uit extensief begraaasd grasland en moeras en is als bos slechts zeer extensief beheerd. Het Elzen-Eikenbos komt in pure vorm slechts over een beperkt deel van de oppervlakte voor. Het bonte groeiplaatsmozaïek biedt echter een uitstekende gelegenheid de bosgemeenschap in relatie tot aangrenzende bosgemeenschappen in een natuurlijke setting van een nog regelmatig overstroomd rivierdal te bestuderen. De beperkte oppervlakte van slechts 12 ha (kleiner dan het vereiste minimumstructuurareaal) is een gevolg van een selectieprocedure waarbij Vechtlanden en Zeesserveld één bosreservaat zouden gaan vormen. Om beheerstechnische redenen is vervolgens voor twee afzonderlijke reservaten gekozen.

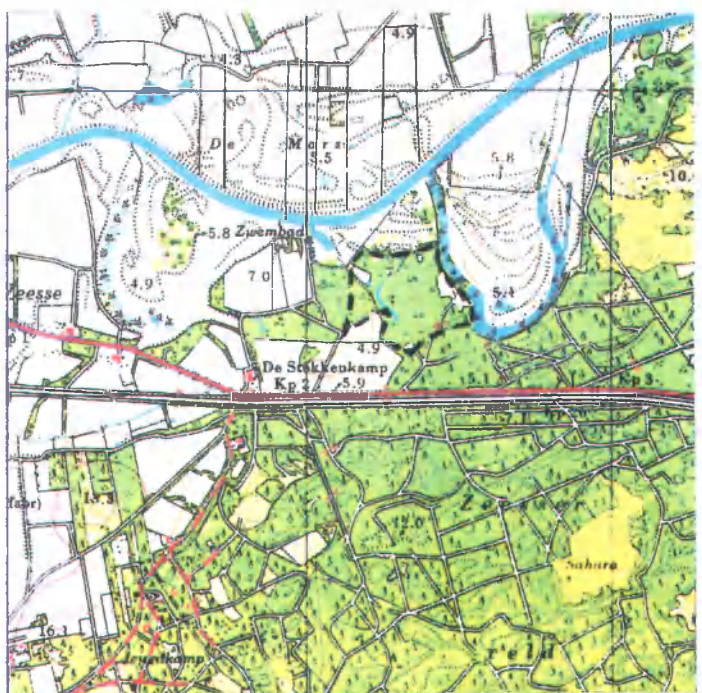
± 1851, netkaart van de Top
graphische en Militaire kaart van
het Koninkrijk der Nederlanden
(vergroot vanuit schaal 1 : 50 000)

Uitgave 1896

Uitgave 1935

Uitgave 1954

Figuur 3. Enkele fragmenten van de topografische kaart in
diverse jaren (uitgegeven op of uitvergroot naar)
schaal 1 : 25 000. Bron: Topografische Dienst Emmen

3. Boshistorie

3.1 Voormalig bodemgebruik

Enkele fragmenten van de topografische kaart zijn weergegeven in figuur 3.

In 1951 bestaat ongeveer het hele gebied van het huidige reservaat uit moeras. Het zuid-westen is bedekt met bos. Deze situatie blijft tot het begin van de 20-er jaren van deze eeuw gehandhaafd.

In 1935 is het aandeel bos fors toegenomen. Enkele stukken bestaande uit grasland komen nog voor naast bos. Verder ligt er een ven in het midden van het reservaat.

Twintig jaar later is de situatie nauwelijks veranderd. Het ven is gebleven en er komen drie stukken grasland voor. De bosoppervlakte is verder uitgebreid.

Deze situatie was in 1987 ook aanwezig.

In 1938 is 622 ha van de boswachterij Ommen aangekocht van Philip Dirk baron van Pallandt.

3.2. Beheersplannen

De volgende beheersplannen zijn aanwezig.

Tabel 1. Aanwezige beheersplannen en kaarten

Plan	Kaarten
1. Bedrijfsplan 1947	Bedrijfskaart 1947 1 : 10.000
2. Bedrijfsplan 1955	Bedrijfskaart 1955 1 : 10.000
3. Beheersplan 1974	Overzichtskaart 1973 1 : 10.000
4. Beheersplan 1988	Luchtfotokaart 1985 1 : 5.000

Tabel 2. Begroeiing van het bosreservaat volgens diverse beheersplannen op basis van de indeling in vakken en afdelingen van het beheersplan 1988

Vak en afdeling 1988	Jaar van plan	Vak/Afd .	Oppervlakte in ha	Boomsort	Kiemjaar	Hoogte in m	Gemidd. Diameter
65 a	1947	65a	8.90	berk	1906	-	-
	1955	65a	8.90	berk	1906	-	-
	1974	65a	8.90	berk	1906	20	24
	1988	65a	6.35	berk	1906	23	32
	1988	65a	1.15	groveden	1886	19	35
	1988	65a	1.40	wilg	-	4	4
66b	1947	66b	1.80	eik	1915	10	13
	1955	66b	1.80	eik	1915	13.5	17
	1974	66b	1.80	eik	1915	18	23
	1988	66b	1.80	eik	1915	21	32

4. Bodemgesteldheid

In het bosreservaat komen afzettingen van pleistocene en holocene ouderdom voor. De oudste, binnen 2.00 m - mv., afzetting betreft laat-pleistoceen Jong dekzand dat tot de Formatie van Twente wordt gerekend. In het Holoceen zijn de oorspronkelijke dalen doorsneden en opnieuw opgevuld. Hierbij werd zowel zavel, klei als zand door de Vecht afgezet, de zogenaamde Vechtafzettingen. Deze afzettingen behoren tot de Formatie van Singraven. Bij lage waterstanden van deze rivier was het mogelijk dat het afgezette zand ging verstuiven tot rivierduinen. De rivierduinen moeten tot de Formatie van Kootwijk worden gerekend. Binnen het meanderende rivierstelsel ontstonden verschillende geïsoleerde laagtes waar op beperkte schaal veenvorming optrad. Dit veen moet tot de Formatie van Griendtsveen worden gerekend.

Het ectorganische deel van het humusprofiel is 0,5-7,5 cm dik. De bodem bestaat voornamelijk uit zandgronden en in mindere mate uit kleigronden. In een klein gedeelte van het gebied is weinig materiaal aangetroffen. Binnen de zandgronden komen eerdgronden en vaaggronden voor, binnen de rivierkleigronden alleen vaaggronden. De eerdgronden zijn onderverdeeld in bruine enkeerdgronden en bruine beekerdgronden. De bruine enkeerdgronden zijn ontstaan door ophoging met plaggen uit de potstal. De bruine minerale eerdlaag is 70-80 cm dik. De plaggen zijn afkomstig van het grasland van uit de rijkere beekdalen. De bruine beekerdgronden zijn hydrozandeerdgronden en kunnen zowel in dekzand als in vechtafzettingen gevormd zijn. De beekerdgronden in Vechtafzettingen zijn heterogeen van opbouw en sterk roestig. Binnen de zandgronden zijn verder drie soorten vaaggronden aangetroffen; vorstvaaggronden, "beekvaaggronden" en vlakvaaggronden. De vlakvaaggronden zijn zowel in dekzand als in

Vechtafzettingsmateriaal ontwikkeld, de vorst- en "beekvaaggronden" daarentegen alleen in Vechtafzettingen. Binnen de rivierkleigronden zijn poldervaaggronden aangetroffen. Ze bestaan uit kalkloze, lichte zavel met een zandondergrond binnen 80 cm - mv.

Het gebied staat onder directe invloed van de rivier de Vecht en zal bij hoge waterstanden gedeeltelijk overstroomd. Bij lage waterstanden zal het overtollige water zowel via enkel oude riviermeanders, als via de ondergrond worden afgevoerd. Grondwatertrap (w)Ia, Iia, IIIa, Vao, Vbo, Vio, (s)VIId, VIIId en VIIId komen in het bosreservaat voor.

Voor meer uitgebreide informatie wordt verwezen naar Van der Werff en Mekking, 1991.

5. Huidige begroeiing

De huidige bosbegroeiing bestaat uit spontane elzen en wilgen bossen in lagere delen. Op de hogere delen is er een menging met zomereik en plaatselijk met een enkele es, meidoorn met hier en daar een solitaire grove den. Op één plek is een kleine, waarschijnlijk geplante, opstand van grove den met daarin een beuk. Een oud-bouwland in het westen van het reservaat is in 1915 met eik beplant.

Er vindt natuurlijke verjonging plaats van alle in de boomlaag voorkomende boomsoorten.

De kruidlaag is zeer divers en sterk uiteenlopend afhankelijk van de bosgemeenschap. Ze varieert van een door pijpestrootje gedomineerde kruidlaag op de rand van het vechtdal tot voedselrijke moerasbegroeiingen in de oude rivierlopen. Op de stuifduinen komt dagkoekoeksbloem en bochtige smele voor. In meer detail wordt de vegetatie beschreven in het rapport Vegetatie van de bosreservaten in Nederland; bosreservaat Vechtlanden.

Binnen het reservaat komen vele verschillende planten voor maar er zijn geen bijzondere bosplanten waargenomen. Dat komt doordat de voorkomende bosgemeenschappen over het algemeen relatief arm zijn aan echte aan oud bos gebonden plantesoorten.

6. Klimaatgegevens

De klimaatgegevens zijn betrokken van de weerstations in Vilsteren, Dedemsvaart, Zwolle, Twenthe en De Bilt (tabel 3). De eerste drie stations bevinden zich zo dicht mogelijk bij het bosreservaat. De gegevens van De Bilt vormen referentiewaarden, uitsluitend interessant in verband met vergelijking betreffende temperatuur en zonschijn.

Relatieve vochtigheid en verdamping zijn niet beschikbaar voor een station vlakbij het reservaat. Daarom is alleen een gemid-

delde waarde voor Nederland weergegeven.
Onderstaande tabel geeft de klimaatindex weer van het Drents district, waarin het bosreservaat "Vechtlanden" valt.

<u>Gemiddelde waarden van:</u>	<u>Drents district</u>
Jaartemperatuur (°C)	8,8
Temperatuur in het vegetatieseeizoen (°C)	14,6
Neerslag in het vegetatieseeizoen (mm)	365
Jaarlijkse neerslag (mm)	775
Verdamping volgens Penman (mm)	675
Neerslag overschot (mm)	275
Aantal zomerdagen	20
Aantal vorstdagen	75

De klimaatindexen zijn ontleend aan Schütz en Van Tol 1981.

Tabel 3. Klimaatgegevens: gemiddeld per maand en per jaar over de periode 1961-1990

NEERSLAG	TEMPERATUUR						ZONNESCHIJN			RELATIEVE VOCHTIGHEID IN %	VERDAMPING IN mm					
	DEDEMSVAART			DE BILT			TWENTE	DE BILT	NEDERLAND							
	Gem.	Min.	Max.	Gem.	Min.	Max.						uur	uur	NEDERLAND		
VILSTEREN	DEDEMSVAART	ZWOLLE	NED.	TWENTE	DE BILT	DE BILT	TWENTE	DE BILT	NEDERLAND	NEDERLAND						
				Gem.	Min.	Max.	uur <td>uur <td>%</td> <td></td> </td>	uur <td>%</td> <td></td>	%							
jan	64.2	64.7	66.4	66.7	1.5	-0.8	4.1	2.2	-0.6	4.6	35.7	14	46.9	18	89	8.1
febr	42.6	44.9	45.7	46.8	1.9	-0.9	5.0	2.5	-0.5	5.7	67.9	24	73.4	26	86	15.8
mrt	57.9	60.6	60.4	60.9	4.6	1.2	8.6	5.0	1.3	8.9	98.2	27	106.6	29	83	32.7
april	52.8	50.6	53.3	49.7	7.8	2.6	12.1	8.0	3.3	12.5	147.5	35	152.5	37	79	55.8
mei	58.6	59.4	63.7	56.8	12.2	6.8	17.1	12.3	7.2	17.1	191.3	39	197.4	41	77	84.9
juni	71.9	72.8	74.9	67.3	15.0	9.6	19.5	15.2	10.0	19.9	174.4	35	192.2	39	78	92.2
juli	77.5	79.3	85.4	75.2	16.4	11.4	21.3	16.8	11.9	21.5	178.5	35	187.2	37	79	93.5
aug	59.8	63.9	71.2	68.7	16.3	11.1	21.7	16.7	11.8	21.6	178.0	39	185.2	41	79	81.7
sept	61.6	64.1	67.6	68.5	13.6	8.8	18.0	14.0	9.4	18.7	127.1	33	134.1	35	82	51.7
okt	63.4	63.7	67.3	73.1	10.0	6.0	13.7	10.5	6.6	14.5	98.2	30	103.2	31	85	28.8
nov	71.8	72.8	77.8	80.1	5.4	2.7	8.3	5.9	2.9	8.9	49.5	19	55.0	21	87	11.7
dec	74.5	78.5	78.8	78.4	2.5	1.0	5.6	3.2	0.5	5.7	30.7	13	43.3	18	89	6.5
jaar	756.7	775.2	812.4	792.2	8.9	5.0	12.9	9.4	5.3	13.3	1377.1	31	1476.9	33	83	563.4

7. Literatuur

- Anonymus, 1947 Bedrijfsplan 1947 - 1956.
Boswachterij Ommen.
Staatsbosbeheer, Afdeling
Beheersplanning
- Anonymus, 1955 Bedrijfsplan 1956 - 1967.
Boswachterij Ommen.
Staatsbosbeheer, Afdeling
Beheersplanning
- Anonymus, 1974 Beheersplan 1975 - 1979.
Boswachterij Ommen.
Staatsbosbeheer, Afdeling
Beheersplanning
- Anonymus, 1988 Beheersplan 1988 - 1998.
Boswachterij Ommen.
Staatsbosbeheer, Afdeling
Beheersplanning
- Broekmeyer, M. en 1991 Basisrapport Bosreservaten
en P. Hilgen Directie Bos- en Landschapsbouw, De
Dorschkamp, 64 blz.
- KNMI 1992 "Klimatologische gegevens van Neder-
landse stations". Publikatie nr. 150-
Normalen en extreme waarden van de 15
hoofdstations voor het tijdvak 1961-
1990 De Bilt ISBN 90-369-2013-2
- KNMI 1992 "Normalen van de neerslag van het
tijdvak 1961-1990". Supplement bij
maandoverzicht Neerslag en Verdamping
in Nederland
- Schütz, P.R. en G. 1981 Aanleg en beheer van bos en beplan-
van Tol tingen, Rijksinstituut voor Onderzoek
in Bos- en Landschapsbouw, De
Dorschkamp, Wageningen 1981, 504 blz.
- Wolters-Noordhoff 1990 Grote Historische Atlas van Nederland
Atlasprodukties 1 : 50.000. 3 Oost Nederland 1830-
1855 127 blz. (Topografische en
Militaire Kaart)
- Werff, M.M. van 1991 De bodemgesteldheid van bosreservaten
der en P. Mekking in Nederland. Deel 6 Bosreservaat
"Vechtlanden", DLO-Staring Centrum
Rapport 98.6 Wageningen, 1991